

सर्वासाठी घरे-२०२२ या धोरणाची प्रभावी अंमलबजावणी करण्यासाठी ग्रामीण भागातील शासकीय जमिनीवरील निवासी प्रयोजनासाठी केलेली अतिक्रमणे नियमानुकूल करण्याच्या धोरणात सुधारणा करण्याबाबत.

महाराष्ट्र शासन

ग्राम विकास विभाग

शासन निर्णय क्रमांक: प्रआयो-२०१७/प्र.क्र.३४८/योजना-१०

बांधकाम भवन, २५ मर्झबान रोड,

फोर्ट, मुंबई-४०० ००९.

तारीख: १६ फेब्रुवारी, २०१८.

वाचा:-

- १) शासन परिपत्रक महसूल व वन विभाग, क्रमांक: एलईएन १०/२००१/प्र.क्र.२२५/ज-१, दि.४ एप्रिल, २००२.

प्रस्तावना:-

केंद्र व राज्य सरकारने सन २०२२ पर्यंत ग्रामीण भागातील सर्व बेघर कुटुंबांना घर देण्याची महत्वाकांक्षी मोहिम हाती घेतली आहे. याकरिता केंद्र पुरस्कृत प्रधानमंत्री आवास योजना (ग्रामीण) व राज्य पुरस्कृत रमाई आवास, शबरी आवास व इतर योजनांची अंमलबजावणी राज्यात केली जात आहे. प्रधानमंत्री आवास योजना (ग्रामीण) अंतर्गत लाभार्थ्यांची निवड सामाजिक आर्थिक व जात सर्वेक्षण, २०११ च्या माहितीच्या आधारे केली जाते. या योजनेंतर्गत लाभार्थ्यांना प्रति घरकुल साधारण क्षेत्र रु.१.२० लक्ष व डोंगराळ व नक्षलग्रस्त भागासाठी रु.१.३० लक्ष अर्थसहाय्य दिले जाते. याव्यतिरिक्त महात्मा गांधी राष्ट्रीय ग्रामीण रोजगार हमी योजनेतून अकुशल मंजूरीच्या स्वरूपात ९० दिवसांच्या मजूरीसाठी रु.१८,०००/- व घरकुलामध्ये शौचालय बांधल्यास स्वच्छ भारत अभियानातून रु.१२,०००/- प्रोत्साहन रक्कम दिली जाते.

२. प्रधानमंत्री आवास योजना (ग्रामीण) अंतर्गत लाभार्थ्यांची निवड सामाजिक आर्थिक व जात सर्वेक्षण, २०११ च्या माहितीच्या आधारे ग्रामसभेमार्फत प्रतीक्षा यादी तयार केली जाते. या प्रतीक्षा यादीनुसार घरकुलाचा लाभ दिला जातो. तर राज्य स्तरीय गृहनिर्माण योजनांतर्गत सामाजिक आर्थिक जात सर्वेक्षण २०११ च्या माहितीच्या आधारे प्रधानमंत्री आवास योजना (ग्रामीण) करिता तयार करण्यात आलेल्या प्रतीक्षा यादीबाहेरील पात्र लाभार्थ्यांना लाभ दिला जातो. तथापि, या सर्व घरकुल योजनांतर्गत घरकुलाचा लाभ मिळण्यासाठी स्वतःची जागा असणे आवश्यक आहे.

३. केंद्र पुरस्कृत प्रधानमंत्री आवास योजना व अन्य राज्य पुरस्कृत ग्रामीण घरकुल योजनेअंतर्गत घरकुल पात्र परंतु जागे अभावी घरकुलाच्या लाभापासून वंचित असलेल्या लाभार्थ्यांची संख्या मोठयाप्रमाणावर आहे. त्यामुळे जागेअभावी घरकुलाच्या लाभापासून वंचित असलेल्या लाभार्थ्यांना ५०० चौ.फूट जागा खरेदीसाठी रू.५०,०००/- पर्यंत अर्थसहाय उपलब्ध करून देण्यासाठी पंडीत दीनदयाळ उपाध्याय घरकुल जागा खरेदी अर्थसहाय योजना सुरु करण्याचा निर्णय राज्य शासनाने घेतला आहे.

४. ग्रामीण भागात कुटूंबांच्या झालेल्या विस्तारामुळे कुटूंबे विभक्त झालेली आहेत. त्यामुळे गावात जमीनीची मागणी वाढलेली आहे. गायरान क्षेत्रातील जागा निवासी प्रयोजनाच्या वापरावर असलेल्या निर्बंधामुळे जागा उपलब्ध होत नाही. गावाच्या विकासासाठी, ग्राम विस्तारासाठी गावठाण विस्ताराशिवाय कोणतीही योजना अथवा व्यवस्था उपलब्ध नाही. याबाबी विचारात घेऊन गावातील दुर्बल घटकातील गरीब कुटूंब गावातील मिळेल त्या शासकीय जमिनीवर बऱ्याच कालावधीपासून अतिक्रमण करून राहत आहेत. अशा परिस्थितीत या गरीब कुटूंबांचा अतिक्रमणाचा कालावधी व त्यांचेकडे इतर जागा उपलब्ध आहे किंवा कसे या बाबी विचारात न घेता तसेच योग्य लाभार्थ्यांसाठी पर्यायी जागेचा विचार न करता त्यांना अतिक्रमित जागेवरून हलविणे योग्य होणार नाही.

५. या बाबी विचारात घेऊन ग्रामीण भागातील अतिक्रमण या विषयाशी वरील संदर्भीय परिपत्रकातील संबंधित तरतूदी अधिक्रमित करून सुधारीत धोरण निश्चित करण्याचा प्रस्ताव शासनाच्या विचाराधीन होता.

शासन निर्णय:-

सर्वांसाठी घरे-२०२२ या धोरणाची प्रभावी अंमलबजावणी करण्यासाठी ग्रामीण भागातील लाभार्थ्यांना अतिक्रमित जागा निवासासाठी उपलब्ध करून देण्याकरिता वरील संदर्भाधीन परिपत्रकान्वये घोषित केलेल्या धोरणामध्ये खालीलप्रमाणे सुधारणा करण्यास मान्यता देण्यात येत आहे:-

(अ) सध्या ज्या ठिकाणी अतिक्रमण आहे, त्या ठिकाणीच अशी अतिक्रमणे नियमानुकूल करणे.

१)सर्वसाधारणपणे गायरान जमिनी, सार्वजनिक वापरातील जमिनी व वन क्षेत्र तसेच ज्या जमिनीवर वास्तव्य करणे शक्य नाही अशा जमिनी वगळून इतर शासकीय जमिनीवरील दिनांक १.१.२०११ पर्यंतची निवासी प्रयोजनार्थ अतिक्रमण करून राहणाऱ्या सर्व अतिक्रमण धारकांची अतिक्रमणे सोबतच्या **परिशिष्ट-अ** मध्ये नमूद केलेल्या तत्वांनुसार नियमानुकूल करण्यास मंजूरी देण्यात येत आहे.

२) गायरान जमिनीवर केलेले अतिक्रमण नियमानुकूल करण्यासाठी अतिक्रमणधारकांचे पुनर्वसन त्याच जागी करण्याचा ग्राम पंचायतीचा निर्णय असेल तर अशा जमिनीवरील अतिक्रमणे आहेत त्याठिकाणी (In situ) खालील कार्यपध्दतीचा अवलंब करून नियमानुकूल करण्यास मान्यता देण्यात येत आहे-

अ) ग्रामपंचायती मार्फत सर्व ग्रामीण घरकुल योजनेतर्गत अशा प्रकल्पांना “ **ग्रामीण गरजू व बेघर गृहनिर्माण प्रकल्प** ” म्हणून घोषित करण्यात यावे.

आ) अशा प्रकरणी पर्यायी गायरानासाठी प्रथम अतिक्रमित जागेच्या दुप्पट जागा निवडण्यात यावी.

इ) ग्राम सभेने ठराव करून पर्यायी गायरान, नवीन जागेवर घोषित करणेसाठी व अतिक्रमित जागेवरील गायरान निष्कासित (denotify) करण्यासाठी प्रस्ताव संबंधित जिल्हाधिकार्यांकडे सादर करावा. प्रस्तावाला रितसर परवानगी मिळाल्यानंतर अतिक्रमण नियमानुकूल करण्याची कार्यवाही करण्यात यावी.

(ब) सध्या ज्या ठिकाणी अतिक्रमण आहे त्या ठिकाणी अतिक्रमण धारकांचे अतिक्रमण नियमानुकूल करणे शक्य किंवा योग्य नसल्यास अशा अतिक्रमणाचे पर्यायी जागेत पुनर्वसन करणे-

१) वरील "अ" मधील अ.क्र.१ व २ व्यतिरिक्त जागेवरील अतिक्रमाणाकरिता ग्रामपंचायतीने निवडलेल्या जागेवर सोबतच्या परिशिष्ट-ब मध्ये नमूद केलेल्या तत्वांनुसार पुनर्वसन करण्यास मंजूरी देण्यात येत आहे.

(क) प्रस्तावित धोरणाची अंमलबजावणी करण्याकरिता परिशिष्ट-क मधील मार्गदर्शक सूचना निर्गमित करण्यात मंजूरी देण्यात येत आहे.

(ड) या धोरणांतर्गत अतिक्रमण नियमानुकूल करतांना या बांधकामाच्या सभोवतालची जागा (जसे की रस्ते, मोकळी जागा, अतिक्रमण निरस्त केल्यावर राहिलेली जागा जी सलग नाही व मुळ विभागाची किंवा प्राधिकरणाची स्वतंत्र वापरासाठी उपयुक्त नाही अशी जागा इ.) ग्रामपंचायतीला निहित होतील.

(ई) या धोरणाची अंमलबजावणी करण्यासाठी पंचायत समिती स्तरावर खालील प्रमाणे शक्ती प्रदत्त समिती गठीत करण्यात मंजूरी देण्यात येत आहे :-

१	उप विभागीय अधिकारी	अध्यक्ष
२	तहसीलदार	सदस्य
३	गट विकास अधिकारी	सदस्य सचिव

(फ) या धोरणांतर्गत अतिक्रमण नियमानुकूल करताना प्राप्त होणाऱ्या शुल्काच्या रकमेपैकी १०% रक्कम ग्रामपंचायतीच्या "विशेष ग्रामीण गृहनिर्माण फंड" यात जमा करण्यास व उर्वरित रक्कम राज्य शासनाकडे जमा करण्यास मंजूरी देण्यात येत आहे. यासाठी ग्रामपंचायत स्तरावर एक विशिष्ट खाते "विशेष ग्रामीण गृहनिर्माण फंड" या नावाने उघडण्यात येईल व त्या निधीचा विनियोग अतिक्रमण काढण्यासाठी, नियमित करण्यात

आलेल्या क्षेत्रांवर नागरी सेवा सुविधांसाठी व ग्राम विकास विभागाच्या निदेशानुसार ग्रामपंचायतीच्या क्षेत्रातील गृहनिर्माणासंदर्भात काही उपाययोजना करण्यास मंजूरी देण्यात येत आहे.

सदर शासन निर्णय, दिनांक १४.१२.२०१७ रोजी मंत्रिमंडळ बैठकीत मंत्रिमंडळाने दिलेल्या मान्यतेनुसार तसेच वित्त विभागाच्या अनौपचारिक संदर्भ क्र.१३/२०१८/व्यय-१५, दि.१०.२.२०१८ नुसार दिलेल्या सहमतीने निर्गमित करण्यात येत आहे.

सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक २०१८०२१५१६१३४२८२२० असा आहे. हा आदेश डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करुन काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

(असीम गुप्ता)

सचिव, ग्राम विकास विभाग

प्रत,

- १) मा.राज्यपाल यांचे सचिव
- २) मा.मुख्यमंत्री यांचे प्रधान सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
- ३) सर्व मंत्री व राज्यमंत्री यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
- ३) मा.विरोधी पक्ष नेता, विधान सभा/ विधान परिषद, महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवालय, मुंबई
- ४) सर्व विधानसभा व विधान परिषद सदस्य
- ५) मा.मुख्य सचिव, यांचे वरीष्ठ स्वीय सहायक, मंत्रालय, मुंबई
- ६) महालेखापाल (लेखा व अनुज्ञेयता), महाराष्ट्र राज्य-१, मुंबई.
- ७) महालेखापाल (लेखापरीक्षण) महाराष्ट्र राज्य, मुंबई-१.

- ८) महालेखापाल (लेखा व अनुज्ञेयता), महाराष्ट्र राज्य-२, नागपूर.
- ९) महालेखापाल (लेखापरिक्षण), महाराष्ट्र राज्य-२, नागपूर.
- १०) अधिदान व लेखा अधिकारी, मुंबई.
- ११) निवासी लेखा परीक्षा अधिकारी, मुंबई
- १२) अप्पर मुख्य सचिव/ प्रधान सचिव/सचिव, मंत्रालयीन प्रशासकीय विभाग (सर्व)
- १३) सर्व विभागीय आयुक्त
- १४) सर्व जिल्हाधिकारी
- १५) मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद (सर्व)
- १६) मुख्य कार्यकारी अधिकारी, महाराष्ट्र राज्य जीवनन्योती अभियान, सी.बी.डी.बेलापूर, नवी मुंबई
- १७) संचालक, राज्य व्यवस्थापन कक्ष-ग्रामीण गृहनिर्माण, सी.बी.डी.,बेलापूर, नवी मुंबई
- १८) संचालक, समाज कल्याण, महाराष्ट्र राज्य, पुणे.
- १९) आयुक्त, आदिवासी विकास, नाशिक
- २०) ग्राम विकास व जलसंधारण विभागातील सर्व सह/उप सचिव/अवर सचिव/कक्ष अधिकारी, मंत्रालय, मुंबई
- २१) उप सचिव, सामाजिक न्याय, आदिवासी विकास, अल्पसंख्यांक विकास विभाग, मंत्रालय, मुंबई
- २२) उप सचिव, नियोजन (का.१४११ व १४१४) व वित्त विभाग (का.व्यय-१५ व अर्थ-१७) मंत्रालय, मुंबई
- २३) प्रकल्प संचालक, जिल्हा ग्रामीण विकास यंत्रणा (सर्व)
- २४) गट विकास अधिकारी, पंचायत समिती (सर्व)
- २५) अतिरिक्त संचालक, एकात्मिक ग्रामीण विकास कार्यक्रम कक्ष, बांधकाम भवन, फोर्ट, मुंबई.
- २६) निवड नस्ती (कार्यासन योजना-१०)

परिशिष्ट-अ

राज्यातील ग्रामीण भागातील आहे त्या ठिकाणची अतिक्रमणे (in-situ) नियमानुकूल करणे

- १) राज्यातील गावामधील आहे त्या ठिकाणीची अतिक्रमणे नियमानुकूल करतांना शक्त प्रदत्त समितीद्वारे या जागेवर केंद्र शासन, राज्य शासन व इतर शासकीय/निमशासकीय संस्थांचे सार्वजनिक प्रकल्पाकरिता मागणी नसल्याबाबत जिल्हाधिकारी कार्यालयाकडून प्रमाणपत्र घेण्यात यावे. जिल्हाधिकारी कार्यालयाने प्रस्ताव प्राप्त झाल्याच्या तारखेपासून ३० दिवसांच्या आत सदरचे प्रमाणपत्र दयावे. या कालावधीत प्रमाणपत्र प्राप्त न झाल्यास या जागेवर वरीलप्रमाणे मागणी नसल्याचे गृहीत धरून कार्यवाही करण्यात यावी.
- २) या धोरणांतर्गत खालीलप्रमाणे अतिक्रमणाच्या वेगवेगळ्या प्रकरणी निवासी प्रयोजनार्थ नियमानुकूल करण्याचे शुल्क, प्रचलित वार्षिक मूल्य दर तक्त्यानुसार येणाऱ्या शुल्काच्या गुणन पद (Multiplication Factor) अनुज्ञेय करण्यात यावा-

प्रकार	क्षेत्र	दि.१.१.२००० पूर्वी	दि.१.१.२००० ते दि.१.१.२०११
अतिक्रमित केलेल्या कुटूंबाच्या कोणत्याही सदस्याच्या नावे पर्यायी घर नसेल तर	५०० चौ.फूट पर्यंत	०	०.५
	५०० चौ.फूट ते २००० चौ.फूट पर्यंत	१	१.५
अतिक्रमित केलेल्या कुटूंबाच्या कोणत्याही सदस्याच्या नावे पर्यायी घर असेल तर	५०० चौ.फूट पर्यंत	१	१.५
	५०० चौ.फूट ते २००० चौ.फूट पर्यंत	१.५	१.५

- ३) ज्या विभागाच्या मालकीच्या जमिनीवर असेल असे अतिक्रमण नियमानुकूल करण्यापूर्वी संबंधित विभागाची सहमती आवश्यक राहिल.
- ४) गावातील १.१.२०११ नंतरचे अतिक्रमण सक्षम प्राधिकाऱ्यांमार्फत संबंधित कायदांतील तरतूदीनुसार विहित प्रकियेनंतर काढण्यात यावेत.
- ५) या धोरणांतर्गत अतिक्रमणधारकांचे अतिक्रमण नियमानुकूल केल्यानंतर गावाच्या हद्दीतील अतिक्रमित जागेचा योग्य वापर करून घेण्याकरिता अतिक्रमित जागेचा आराखडा (LAYOUT) करून विकास करण्याचा निर्णय ग्रामसभा घेऊ शकेल.

परिशिष्ट-ब

राज्यातील ग्रामीण भागातील अतिक्रमित धारकांचे पर्यायी जागेवर पुनर्वसन करणे

- १) (अ) गायरान जमिनी, सार्वजनिक वापरातील जमिनी, वनक्षेत्र व ज्या जमिनीवर वास्तव्य करणे शक्य नाही.
(ब) अतिक्रमण केलेल्या इतर जागेवरील ५०% पेक्षा जास्त अतिक्रमण धारकांनी पर्यायी पुनर्वसन जागेकरिता विनंती केली असेल किंवा आहे.
(क) त्याच जागेवर पुनर्वसन करण्यापेक्षा पर्यायी जागेवर पुनर्वसन करणे योग्य आहे असे संबंधित ग्रामपंचायतीचे मत असेल अशा जागा.
वरील प्रकरणी ग्रामपंचायतीने पुनर्वसनाकरिता पर्यायी जागेची निवड करावी.
- २) या पुनर्वसनामध्ये प्रस्तावित पर्यायी जागेमध्ये अतिक्रमण धारकांना ५०० चौ.फूट एवढी मोकळी जागा / भूखंड अनुज्ञेय राहिल.
- ३) राज्यातील गावांमध्ये शासकीय जमिनीवर दिनांक १.१.२०११ अथवा त्यापूर्वीची निवासी प्रयोजनार्थ अतिक्रमण करून राहणाऱ्या ज्या कुटुंबांचे ग्रामपंचायतीमध्ये पर्यायी निवास व्यवस्था नाही व जे लाभार्थी पंडीत दिनदयाळ उपाध्याय घरकुल जागा खरेदी अर्थसहाय्य योजनेअंतर्गत पात्र ठरतील. अशा घरकुल पात्र कुटुंबांना भूखंड किंवा मोकळ्या जागेचे वाटप विनामुल्य करण्यात यावे.
- ४) ज्या कुटुंबाच्या काही सदस्यांचे नावे त्याच ग्रामपंचायती क्षेत्रात घर असेल असे कुटुंब जर ०१.०१.२००० पुर्वी पासून अतिक्रमण करून राहत असेल तर प्रचलित वार्षिक दर विवरणपत्रानुसार येणाऱ्या किंमतीप्रमाणे आणि जर दि. ०१.०१.२००० नंतर पण दि.०१.०१.२०११ पर्यंत अतिक्रमण करून राहत असतील तर प्रचलित वार्षिक दर विवरणपत्रानुसार येणाऱ्या किंमतीच्या दीड पट शुल्क आकारून पर्यायी जागेचे वाटप करण्यात यावे.
- ५) एखाद्या अतिक्रमणधारकाला जर पर्यायीजागा व या धोरणाद्वारे देण्यात येणारी रक्कम मान्य नसेल तर त्याच्या पर्यायी भूखंडाचे वाटप होणार नाही. परंतु, त्यांच्या मूळ जागेवरचे अतिक्रमण निष्कासीत करण्यात येईल.
- ६) पर्यायी जागा शासकीय असल्यास त्याची शासकीय रक्कम व खाजगी असल्यास त्याची योग्य किंमत अतिक्रमण नियमितीकरण करण्याच्या शुल्कातून भागविण्यात येईल. जर या शुल्कातून मिळणारी रक्कम कमी पडत असेल तर उरलेली रक्कम पंडीत दिनदयाळ उपाध्याय घरकुल जागा खरेदी अर्थसहाय्य योजनेतून उपलब्ध करून देण्यात येईल.
- ७) पर्यायी जागा खाजगी असल्यास त्या जागेचे संपादन पंडीत दिनदयाळ उपाध्याय घरकुल जागा खरेदी अर्थसहाय्य योजनेतर्गत नमूद केलेल्या कार्यपध्दतीने करण्यात येईल.

परिशिष्ट-क

सदर धोरण राबविण्यासाठी सर्वसाधारण मार्गदर्शक सूचना

- १) सदर धोरण केवळ निवासी प्रयोजनार्थ अतिक्रमणासाठी लागू आहे. तथापि, दि.१.१.२०११ पर्यंतच्या इतर प्रयोजनासह निवासी प्रयोजनाकरिता अतिक्रमण केले असल्यास, या अतिक्रमण केलेल्या जमिनीपैकी इतर प्रयोजना व्यतिरिक्त दूकान किंवा व्यवसायिक वापरासाठी अतिक्रमण असल्यास त्याचे क्षेत्र जरी ५०० चौ.फूट पेक्षा कमी असेल तरी त्या क्षेत्राकरिता वापरण्यात आलेल्या जमिनीवरील अतिक्रमण प्रचलित वार्षिक दर विवरणपत्रानुसार येणाऱ्या किंमतीच्या रकमेच्या दीड पट इतकी रक्कम आकारून नियमानुकूल करण्यात यावे. कोणत्याही परिस्थितीत निवासी व इतर प्रयोजनासाठी एकत्रित नियमानुकूल करण्यात येणारी जागा २००० चौ. फूट पर्यंत मर्यादित राहिल.
- २) या धोरणांतर्गत मागील काही काळात अतिक्रमित जागेचे क्षेत्र बदललेले असल्यास, अतिक्रमण नियमानुकूल करण्याचे शुल्क परिगणित करण्यासाठी, दि.१.१.२००० पूर्वीचे क्षेत्र व दि.१.१.२०११ पर्यंतचे क्षेत्र प्रकरणपरत्वे स्वतंत्रपणे विचारात घेण्यात यावे.
- ३) या धोरणांतर्गत ग्रामपंचायतीमधील मालमत्ता कर नोंदवहीतील नोंदीचे पहिले वर्ष अतिक्रमणाची तारीख मानण्यात यावे. कुटुंबाच्या एखाद्या सदस्याच्या नावे ग्रामपंचायत क्षेत्रात इतर घर आहे किंवा कसे हे तपासण्यासाठी ०१.०१.२०१७ रोजी अस्तित्वात असलेले रेशन कार्ड व दिनांक ०१.०१.२०१७ रोजी असलेली मालमत्ता कर नोंद वहीतील माहिती वापरण्यात यावी.
- ४) अतिक्रमण केलेल्या जागेसंदर्भात मालमत्ता कर पावतीमधील अतिक्रमित जागेचे क्षेत्र व प्रत्यक्ष अतिक्रमित जमीनीचे क्षेत्र यामध्ये विसंगती असेल तर सदर अतिक्रमित जमिनीपैकी मालमत्ता कर नोंदवहीतील क्षेत्रापैकी जास्त क्षेत्र दि. १.१.२००० नंतरचे समजण्यात यावे. तसेच हे जास्तीचे अतिक्रमित क्षेत्र दि.१.१.२०११ च्या पूर्वीची किंवा नंतरची आहे, याबाबतचा निर्णय पंचायत समिती स्तरावरील शक्ती प्रदत्त समितीद्वारे घेण्यात यावा.
- ५) ज्या अतिक्रमित जमिनीची ग्राम पंचायतीच्या मालमत्ता कर नोंदवहीत नोंद झालेली नाही, अशी अतिक्रमणे या धोरणानुसार नियमानुकूल करण्याचा प्रस्ताव पंचायत समिती स्तरावरील गठीत करण्यात आलेल्या शक्ती प्रदत्त समितीकडे पाठविण्यात यावा. अशा परिस्थितीत जर समिती दि.१.१.२०११ पूर्वीचे अतिक्रमण नियमानुकूल करण्यास पात्र असल्याचे निष्कर्षाप्रत आल्यास, संबंधित कायदा किंवा नियमामधील नियमानुकूल शुल्काच्या दंडासहीत अतिक्रमणाच्या तारखेपासून देय मालमत्ता कर व इतर थकबाकी वसूल करण्यात यावी.
- ६) संबंधित वर्षामध्ये प्रचलित वार्षिक दर विवरणपत्रानुसार येणाऱ्या किंमतीच्या रकमेप्रमाणे अदा करण्याकरिता प्राप्त झालेल्या पावतीनुसार ३० दिवसांच्या आत रक्कम भरली असेल तर प्रचलित वार्षिक दर विवरणपत्रानुसार येणाऱ्या किंमतीच्या रकमे इतकी रक्कम या धोरणांतर्गत जमिनीचे प्रचलित वार्षिक दर विवरणपत्रानुसार येणाऱ्या किंमतीच्या रकमे इतकी रक्कम म्हणून समजण्यात यावी.

- ७) प्रचलित वार्षिक दर विवरणपत्रानुसार येणाऱ्या किंमतीच्या रक्कमेप्रमाणे अदा करण्याकरिता प्राप्त झालेल्या पावतीनुसार ३० दिवसांच्या आत शुल्क भरले नसेल तर या धोरणांतर्गत अनुज्ञेय प्रचलित वार्षिक दर विवरणपत्रानुसार येणाऱ्या किंमतीच्या रक्कमेप्रमाणे निर्धारित केलेली दरमहा १.५% चक्रवाढ व्याज दराने किंवा रक्कम भरल्याच्या दिनांकास जे मूल्य असेल त्याप्रमाणे काढण्यात येणारी यापैकी जे जास्त असेल ते प्रचलित वार्षिक दर विवरणपत्रानुसार येणाऱ्या किंमतीच्या रक्कमे इतकी रक्कम समाजण्यात यावे. याप्रकरणी मूळ पावतीनुसार रक्कम भरल्यानंतर वरीलप्रमाणे अतिरिक्त अनुज्ञेय रक्कम निश्चित करण्यात येईल, ते नियमानुकूल करण्यापूर्वी भरण्यात यावे.
- ८) अतिक्रमण नियमानुकूल करण्याबाबतची अनुज्ञेय रक्कम तसेच ग्रामपंचायतीच्या इतर सर्व थकबाकी अदा केल्यानंतरच व २००० चौ.फु. वरील उरलेले क्षेत्र, निरस्त केल्यानंतरच सदरचे अतिक्रमण नियमानुकूल झाल्याचे समजण्यात यावे. पर्यायी जागेवर पुर्नवसन होत असल्यास पर्यायी जागेचा कायदेशीर ताबा मिळाल्यावर तीस दिवसांचे आत मूळ अतिक्रमण निरस्त न केल्यास किंवा निरस्तीकरणाला विरोध केल्यास पर्यायी जागेचे वाटप संपुष्टात येईल. यामुळे अतिक्रमणधारकाला पर्यायी जागा देय असणार नाही व मूळ अतिक्रमण निरस्त करण्यात येईल. पंचायत समिती स्तरावरील शक्ती प्रदत्त समितीचा निर्णय याकरिता अंतिम राहिल.
- ९) या धोरणांतर्गत नियमानुकूल झालेल्या अतिक्रमित जमिनीकरिता मानीव अकृषक दर्जा दिल्याचे समाजण्यात यावे व याबाबतची माहिती महसूल यंत्रणेला देण्यात यावी.
- १०) या धोरणांतर्गत अतिक्रमित जागा नियमानुकूल करतांना प्राप्त झालेल्या रक्कमेपैकी १०% रक्कम ग्रामपंचायतीकडे ठेवून उर्वरित सर्व रक्कम राज्य शासनाकडे जमा करण्यात यावी. ग्रामपंचायत स्तरावर प्राप्त होणारे सर्व शुल्क/निधी ग्रामपंचायत स्तरावर निर्माण करण्यात येणाऱ्या “विशेष ग्रामिण गृहनिर्माण फंड” मध्ये जमा करण्यात यावा. या निधीचा विनियोग प्रामुख्याने अतिक्रमणे काढून टाकण्यासाठी करण्यात यावा व उर्वरित निधीचा विनियोग ग्राम विकास विभागाच्या मार्गदर्शक तत्वानुसार ग्रामपंचायतीद्वारे करण्यात यावा. याबाबतच्या मार्गदर्शक सूचना ग्राम विकास विभागामार्फत स्वतंत्रपणे निर्गमित करण्यात येतील.
- ११) ज्या कुटुंबांना पर्यायी जमिनीवर ५०० चौरस फूट जागा विनामूल्य मिळणार आहे, तसेच आहे त्या जागेवर कोणत्याही शुल्काशिवाय अतिक्रमित जमीन नियमानुकूल करून मिळणार आहे, अशा प्रकरणी राज्य शासनाकडून पंडीत दीनदयाळ उपाध्याय घरकुल जागा खरेदी अर्थसहाय योजनेंतर्गत प्रति लाभार्थी रु.५०,०००/- इतकी रक्कम या फंडामध्ये जमा करण्यात यावी.
- १२) या योजनेच्या अंमलबजावणीसाठी ग्राम विकास विभागाद्वारे एक संगणक प्रणाली विकसित केली जाईल. या धोरणानुसार नियमानुकूल करण्यासाठी ग्राम विकास विभाग स्वतंत्र प्रक्रिया निश्चित करेल.

- १३) जरी अतिक्रमित जागा आहे त्याच ठिकाणी नियमानुकूल करण्यास परवानगी असेल, तरीही जर एखाद्या अतिक्रमण धारकाने निवासासाठी पर्यायी जमीनीची मागणी केली असेल, तर ५०% किंवा त्यापेक्षा जास्त अतिक्रमणधारक या पर्यायी जमीनीचा पुनर्वसनासाठी इच्छुक आहेत किंवा नाही हे ठरविण्यासाठी ग्रामसभा खातरजमा करेल.
- १४) जरी ५०% पेक्षा जास्त अतिक्रमणधारकांनी आहे त्या ठिकाणी अतिक्रमित केलेल्या जमिनी नियमानुकूल करण्यासाठी इच्छुकता दर्शविली आहे आणि अतिक्रमित जागा नियमित करण्यास परवानगी असेल, तरीही ग्रामपंचायतीच्या चांगल्या नियोजनासाठी किंवा अन्य सार्वजनिक हेतूसाठी योग्य वाटत असेल तर ग्रामसभा पर्यायी जमिनीची पुनर्वसनासाठी निवड करू शकते. परिशिष्ट-अ(५) मध्ये नमूद केल्याप्रमाणे ग्रामसभा अतिक्रमित जागेचा आराखडा (LAYOUT) करून विकास करण्याचा निर्णय ग्रामसभा घेऊ शकेल.
- १५) ग्रामसभेच्या निर्णयानुसार, सर्व पैलूंवर अंतिम निर्णय घेण्याकरिता या सर्व याद्या पंचायत समिती स्तरावरील शक्ती प्रदत्त समितीकडे पाठविल्या जातील. ही समिती अतिक्रमण नियमित करणेबाबत आणि त्याकरिता आकारावयाच्या शुल्कासंदर्भात निर्णय घेईल. तसेच, सदर समिती काढून टाकावयाची अतिक्रमणे निश्चित करेल. त्यानंतर ही अतिक्रमणे विहित पध्दतीचा अवलंब करून काढून टाकण्यात येतील.
- १६) पर्यायी जागेवर पुनर्वसन करतांना किंवा आहे त्या जागेवर नवीन घर बांधण्याकरिता अतिक्रमण नियमानुकूल करावयाचे असेल आणि संबंधित कुटूंब हे प्रधान मंत्री आवास योजना किंवा केंद्र व राज्य शासनाच्या कोणत्याही गृहनिर्माण योजनेअंतर्गत पात्र असेल तर त्या कुटुंबाला प्राधान्यक्रमाने संबंधित योजनेअंतर्गत लाभ देण्यात येईल.
- १७) या धोरणांतर्गत नियमित केलेल्या किंवा वाटप केलेल्या जमिनी ज्या प्रयोजनार्थ नियमानुकूल केल्या असतील त्याच प्रयोजनार्थ त्या वापरता येतील. त्या इच्छापत्र किंवा वारसदार वगळता इतर कोणत्याही व्यक्तिला हस्तांतरीत करता येणार नाही. ही बाब अतिक्रमणाचे नियमानुकूल केल्यापासून व वाटप करण्याच्या तारखेपासून १५ वर्षे बंधनकारक असेल. काही अपवादात्मक प्रकरणी प्रस्ताव शक्ती प्रदत्त समितीकडे ग्रामसभेद्वारे सादर करता येईल. या प्रकरणी शक्ती प्रदत्त समितीचा निर्णय अंतिम राहिल. या धोरणांतर्गत नियमानुकूल केलेल्या किंवा वाटप केलेल्या जमिनीचे अवैध किंवा अनधिकृत हस्तांतरण निष्कासित समजले जाईल आणि या जमीनीचा ताबा ग्रामपंचायत घेईल. या जमीनीची सार्वजनिक लिलावातून विक्री करण्यात येईल व अशा लिलावातून प्राप्त होणारी रक्कम **विशेष ग्रामीण गृहनिर्माण फंडात** जमा केली जाईल.
- १८) या धोरणांतर्गत नियमानुकूल करण्यात आलेल्या अतिक्रमणधारकांची माहिती आधार कार्डशी जोडून (Link) याकरिता तयार करण्यात आलेल्या App मध्ये जमा करण्यात येईल. जेणेकरून ही माहिती शासनाच्या विविध विभागांच्या योजना तयार करतांना उपलब्ध करून देण्यात येईल.
